

RAPPORT:

Prosjekt Fremmede Arter i Sømna - 2024

10-klasse har bekjempet Tromsøpalme på lekeplassen til Vik skole med en metode kalt rotkutting. Her er lærer Lasse Blom omgitt av elever som viser at Tromsøpalme kan være gøy. Foto: Lillian Hanssen

Først vil vi takke Statsforvalteren for den økonomiske støtten til å fjerne fremmede skadelige arter. Sømna kommune er dessverre i en slik økonomisk situasjon at dette arbeidet ikke hadde blitt utført uten eksterne midler. Her følger rapport for aktiviteten i prosjektet i 2024.

Innholdsfortegnelse:

Innhold

1) Bakgrunn	2
a) Kartlegging i 2018:	2
b) Aktivitet i 2019 til 2023:	3
2) Aktivitet i 2024	4
a) Informasjon	4
b) Skriftlige avtaler	4
c) Plakater	4
d) Tromsøpalme:	5
e) Kjempespringfrø:	6
c) Parkslirekne	10
f) Møte med statsforvalter	14
g) Artsdatabanken	16
3) Økonomi	16
4) Behov neste år	17

1) Bakgrunn

a) Kartlegging i 2018:

- Tromsøpalme: Vi har generelt få forekomster i Sømna. Den store forekomsten vi har ligger i skoleskogen inntil lekeplassen ved Vik skole og er derfor noe vi prioriterer høyt. Her er det sterkt ønske om å unngå bruk av sprøytemidler. Utfordring at plantene står på en steinfylling med et tynt lag jord oppå slik at det er vanskelig (men ikke umulig) å nytte rotkutting.
- Kjempespringfrø: Vi har noen få forekomster spredt rundt i kommunen. Den største utfordringen er langs Grøtheimsvelva som er et fiskeførende vassdrag. Her finnes plantene på begge sider av vassdraget i strekning av ca 2 kilometer før det munner ut i sjøen ved Bøppøla Naturreservat. Pga nærheten til vassdrag kan vi ikke bruke

sprøytemidler. Siden plantene står i skråningene ned mot vannet må mye av bekjempingen skje fra vannet.

- Lupiner: Kun noen få forekomster i kommunen. De fleste forekomstene finnes i blomsterbed og det slås rundt disse med gressklipper. Det er kun en grunneier som har bedt om bistand til å fjerne sine planter.
- Parkslirekne: Her har vi en kjempeutfordring. Vi finner forekomster over hele kommunen og flere av disse er på godt over et dekar og sprer seg inn i skog og hekker. Flere lokaliteter grenser inntil vassdrag slik at vi ikke sprøyte hele feltet. Vi registrerte 84 forekomster i 2018.

b) Aktivitet i 2019 til 2023:

- Tromsøpalme: En skoleklasse har stilt opp på dugnad vår og høst hvert år og fjernet Tromsøpalme ved Vik skole med rotkutting. Det blir færre og færre planter hvert år og det er tydelig at bekjempingen hjelper. De siste årene er det 10-klasse som utfører jobben.
- Kjempespringfrø: Vi engasjerer Grønn sektor/ Ungdom i arbeid. 5 ungdommer og en arbeidsleder bruker ca 4-5 dagsverk hvert år med kantklipper og luking. De må delvis vasse i elva. Resultatet har vært bra noen år, mens arbeidsleder andre år er redd for at de har startet så sent at en del frø er spredd før plantene ble bekjempet. Bestanden er likevel kraftig redusert.
- Parkslirekne:
 - I 2019 engasjerte vi Velfjord skogservice som sprøytet de 16 største forekomstene med Parkslirekne i kommunen. Mer rakk de ikke innenfor budsjettet. De kom sent i gang og plantene var blitt så høye at det var en meget stor jobb å ta disse feltene.
 - Forsommeren 2020 engasjerte vi Gunnleiv Grude og Tor Eivind Grude. De kom dessverre sent i gang så de måtte slå mange felt som var blitt for høye til at de ville sprøyte dem. Etterpå sprøytet de på gjenveksten. De fikk likevel sprøytet alle feltene som Velfjord Skogservice hadde behandlet samt en rekke nye felt.
 - I 2021 kom de i gang i rett tid (dvs når plantene er ½ - 1 meter høye) og fikk totalt behandlet i overkant av 80 felt. Flere av disse ble behandlet flere ganger så totalt ble det 95 behandlinger.
 - I 2022 kom de også i gang i rett tid og totalt ble 149 felt behandlet. Flere av disse ble behandlet flere ganger. Planten er seig å bli kvitt og det er kun 5 felt hvor planten har blitt helt borte.

- I 2023 er de fleste feltene behandlet en eller flere ganger. Det gjør at antall planter er kraftig redusert og de blir ikke så høye. Man får det beste resultatet ved å sprøyte på ettersommer/høst når saftstrømmen går fra blader og stengel og ned i rota. De første årene var dette lite aktuelt. Stor bladmasse ville kreve uforholdsmessig stor sprøytemengde. Ut fra et HMS-synspunkt er det også lite gunstig å sprøyte høye planter slik at man må gå i en sprøytetåke og jobbe.

2) Aktivitet i 2024

a) Informasjon

Tiltaket er nå så godt kjent at vi har tonet ned informasjonsdelen av prosjektet. Grude mottar likevel jevnlig informasjon om nye lokaliteter. De har ikke åpnet for å ta imot behandling av nye felt nå i 2024.

Gunnleiv eller Tor Eivind Grude ringer og snakker med samtlige grunneierne før de sprøyter felt på deres eiendom. Den personlige kontakten oppleves som meget positiv og grunneierne er veldig glad for å få hjelp.

b) Skriftlige avtaler

Vi har utformet skriftlige avtaler hvor grunneierne ber Sømna kommune om å bekjempe fremmede arter på sin eiendom. De må også bekrefte om de aksepterer/ ikke aksepterer bruk av plantevernmidler. Vi har ca 100 skriftlige avtaler. Mange grunneierne har både to og tre lokaliteter på sin eiendom.

c) Plakater

Ved alle lokaliteter som behandles med plantevernmidler settes det opp plakater med informasjon om hvilke sprøytemiddel som er brukt, datoen det er sprøytet og hvem man kan kontakte ved spørsmål.

Et felt med Parkslirekne i Vik sentrum som ble sprøytet i 2021. Som det går fram av plakaten ble det brukt en blanding av Roundup og Banvel. Foto: Nils Nyborg

d) Tromsøpalme:

(skrevet ut fra rapport og samtale med lærerne Lillian Hanssen og Lasse Blom)

En skoleklasse, og foreldrene deres, har hatt dugnad vår og høst i 2019, 2020, 2021 og 2022 og bekjempet Tromsøpalme på skolegården. Denne klassen har nå avsluttet sin innsats og sendt stafettpinnen videre.

I 2023 og 2024 er det 10. klasse som står for bekjempingen i skoletiden. I 2024 fjernet de ca 30 planter i slutten av mai. Det ble også fjernet ca 7 planter i august. Deler av området er blitt slått i sommer, men det var som før mye annen vegetasjon på deler av «skoleskogen».

De første årene var det flere tilhengerlass som ble fjernet årlig. Nå er det et par søplesekker. Tydelig at arbeidet gir resultat. Viktig å følge opp til alle plantene er borte. Vi får faktura fra Vik skole for jobben. Rektor bruker midlene til frukttrær og andre positive tiltak i skolehagen. Også i år ble plantene levert til Teknisk avdeling som destruerer dem.

10-klasse tar en liten pause i arbeidet. Foto: Lillian Hanssen

e) Kjempespringfrø:

(Rapporten bygger på samtale med Arbeidsleder Ørjan Olsen den 30/9-24)

Plantene har spredd seg med frø fra en hage øverst oppe i Grøttheimselva. De har blitt ført nedover det 2 kilometer lange vassdraget og har skapt forekomster hele veien ned til fylkesvei 17 og Bøpøla Naturreservat.

Over ser vi Grøttheimselva som ender ut inne i Bøpøla Naturreservat. Frøene flyter nedover med strømmen. De røde punktene i kartet under markerer lokaliteter som i 2023 ble funnet i en strekning av ca 150 meter innover i Naturreservatet.

Siden plantene ligger inntil et vassdrag er det ikke mulig å bekjempe planten kjemisk så den slås hvert år med kantklipper.

Grønn sektor/ ungdom i arbeid har slått plantene både i 2019, 2020 og 2021. Forekomsten med kjempespringfrø blir gradvis redusert. De slår vanligvis i overgangen juli/august i samsvar med råd fra NLR. Da blomstrer plantene slik at ungdommene kjenner dem igjen. Arbeidsleder tror dette er litt sent. Har opplevd flere ganger at plantene spruter ut frø mens de jobber.

I 2022 var det så mye nedbør og så høy vannstand at det ikke var forsvarlig å slippe ungdommene ut i elva, og når man gikk på elvebredden var det fare for utrasing så dette året ble det ikke foretatt noe.

I 2023 var det planlagt at ungdommene skulle foreta bekjempingen midt i juli. Da hadde arbeidsleder ferie og vikaren hans hadde ikke fått med seg dette. Derfor ble det slått i begynnelsen av august når arbeidsleder var tilbake. Dette er for sent.

Oleksander Donchenko og Artem Nedielin fra Ukraina har slått Kjempespringfrø langs Grøttheimselva i 2024.

Foto: De har tatt bildene selv.

I 2024 var arbeidsleder ute på to plukkerunder/inspeksjonsrunder i løpet av våren. Det ble engasjert to voksne Ukrainere som stod for jobben med å slå langs elva i uke 29. I tillegg har Ørjan vært ute en gang senere og inspisert. Det virker som om slåttene ble utført i rett tid og at arbeiderne gjorde en meget god jobb.

Vi hadde planlagt tre omfattende runder med bekjempelse i 2024. Vekstsesongen startet flere uker tidligere enn vanlig for gras så vi forventet at Kjempespringfrø kom til å blomstre tidligere. Det gjorde plantene ikke. Derfor valgte vi et par plukkrunder tidlig og en slått til vanlig tid. Dette ser ut til å ha vært tilstrekkelig.

Tidligere år har Ørjan snakket med grunneierne når vi har hatt folk i arbeid med å slå på deres eiendommer. Han var på ferie i år og på grunn av språkproblemer tok ikke Ukrainerne kontakt med grunneierne. Da kom det negative tilbakemeldinger fra en grunneier. Denne ble fulgt opp av en av de andre på uteseksjonen. Dialogen med grunneierne er viktig.

Kjempespringfrø er en pen plante og vi kan forstå de som har skaffet den som en prydplante i hagen.

Lokaliteter hvor planten er bekjempet:

- Kolbeinhaugan En forekomst med veldig store planter helt nede ved sjøen. Den største planten var sikkert 2 meter høy og med en stilk som var over 5 cm i diameter.
- Søreng En forekomst på østsiden av FV17 litt sør for meieriet. Forekomsten lå et par hundre meter nord for Bøpøla naturreservat.
- Jarmunnan Her var det en forekomst for noen år siden. Denne er fjernet av private. Det var ikke planter der i år.

Lokaliteter med Kjempespringfrø:

- Mjølhusbakken Rett nedenfor boligfeltet. Her blir det slått hvert år, men det kommer likevel opp nye planter. I år slo Roman og det ser ut til at han fikk tatt hver eneste plante. Skal bli spennende å se neste år.
- Kleivhåjen Forekomsten ble oppdaget ved en nybygd garasje og har sannsynligvis kommet hit med masseforflytning. Den ble oppdaget og slått første gang i 2023. Forekomsten er kraftig redusert nå i 2024.

- Lommegjerdet Forekomsten ble oppdaget i 2024 og ligger ved Vik barnehage. Ble slått av Morten Mørch ved uteseksjonen da vi fikk beskjed. Mulig at det var litt sent på året.
- Øymo En forekomst som ligger i nederste del av et vassdrag som munner ut i sjøen. Her er dyrkajord på ene siden og en frukthage på andre siden. Eier av frukthagen har bikuber. Hun ønsker ikke at planten skal bekjempes. Vi følger ikke opp siden planen holdes i sjakk.
- Grøttheimselva Desidert største forekomsten i kommunen.

Planer for 2025

Arbeidsleder ønsker at de skal slå tre ganger i 2025

○ En gang i uke 26	3 personer i fire dager =	12 dagsverk
○ En gang midt i juli	3 personer i fire dager =	12 dagsverk
○ En gang tidig i august	3 personer i fire dager =	12 dagsverk

Da vil aldri plantene aldri slå ut blomst og det blir vanskeligere for å kjenne dem igjen. Nå vet arbeidsleder hvor de store forekomstene av planter langs Grøttheimselva er. I disse områdene har Kjempespringfrø konkurrert ut mange av de andre plantene så her vil de slå hele området.

De vil også ta for seg forekomstene i Kleivhåjen, Mjølhusbakken og Lommegjerdet.

Planene er diskutert med Norsk Landbruksrådgivning ved Knut Alsaker som synes dette høres ut som en fornuftig tilnærming til bekjempingen. Den er også formidlet til statsforvalter.

c) Parkslirekne

(For året 2024 skriver Tor Eivind Grude:)

Sømna kommune har totalt 174 registrerte plasser med parkslirekne. Det er til sammen 25 plasser som aldri har vært behandlet, alle andre felt har blitt behandlet minst en gang. I 2024 var det 47 eiendommer, med 90 registreringer som ble sprøytet. Det var 13 felt som ble behandlet for første gang i 2019. Flere av disse feltene har vært sprøytet hvert år siden.

Dette bildet er tatt på Trøan. Her har det vært sprøytet i 6 år.

Det som er markert på bildet er Parkslirekne som har dannet små tuer, etter det har blitt sprøytet.

Foto: Tor Eivind Grude

På Trøan er det et felt der det kommer opp lite annen vegetasjon. Etter en runde med søk ble det anslått å være minimum 50 planter som kommer opp på feltet. I områder der planten får vokse år etter år uten motstand er den nesten umulig å bli kvitt. De få plassene den ikke har kommet opp igjen er små områder der annen vegetasjon vokser godt.

I år er det registrert en ny plass uten funn, samtidig som det ble registrert funn på en plass det var borte i to år.

Bilder fra Saltneset rett nord for Sømna Meieri.

Til venstre: Lokaliteten i 2018.

Til høyre: Fra en befaring i 2022 med Tor Eivind Grude, Gunleiv Grude og Knut Alsaker. Dette er et av meget få lokaliteter hvor planten ser ut til å være utryddet.

Foto: Nils Nyborg

Det er forskning som har konkludert med at sprøyting har best effekt i august, men også god virkning videre utover høsten. Dette stemmer bra med egen erfaring, da sprøytingen som ble utført sent på sommeren vises mye bedre året etter, enn den som ble utført tidlig på sommeren.

To bilder fra Buvika.

Til venstre: Feltet da det ble registrert i 2018. Foto: Nils Nyborg.

Til høyre: Feltet slik det ser ut i dag. De fleste plantene er borte og de som er igjen er mye mindre. Vi finner stadig noen små planter selv etter 6 år med sprøyting. Foto: Tor Eivind Grude

Bilde fra Rossvika, tatt september 2024. Det er noen små planter i front, og helt i bakgrunnen, som vises dårlig. Første gang dette feltet ble sprøytet var dette to store kolonier.
Foto: Tor Eivind Grude

I år ble sprøytingen startet i starten av september. En kombinasjon av at jeg var bortreist kombinert med dårlig vær i august gjorde at det ikke var mulig å begynne før. I starten av september var det litt varierende vær, men tidvis gode forhold for å sprøyte, i denne perioden ble mesteparten av det som er sprøytet utført.

Erfaringene så langt i dette arbeidet stemmer godt overens med det som ble diskutert i møte med fylket. Dette er en plante som er for tidskrevende og dyr å få bukt med.

Brekk 31.09.2024

Tor Eivind Grude

Arbeidet er utført med batteridrevet ryggssprøyte og manuell sprøytebom.

De første årene framstod de fleste bestandene som en skog som var to-tre meter høye. Når bestanden var så tett og plantene var så høye ble sprøyting urasjonelt. Det måtte sprøytes oppover og det gikk med mye mer sprøytemidler. Samtidig som de som utfører arbeidet blir gående i en damp av sprøytemidler. Da ble det valgt å sprøyte tidlig i vekstsesongen.

Nå er bestandene kraftig redusert, og det er mest enkeltplanter som kommer opp. Da er det mest rasjonelt å vente og vi får best resultat ved å sprøyte dem på ettersommeren/høsten. Det blir nå brukt mye mindre tid på hvert felt og mye mindre plantevernmidler enn de første årene.

Grude har selv kjøpt inn de sprøytemidlene som er brukt og selv holdt kantklipper, bil og annet nødvendig utstyr i forbindelse med jobben.

Etterspørselen fra grunneierne er stor. Familien Grude er villig til å stille opp neste år også.

Antall lokaliteter med Parkslirekne som er behandlet				Antall lokaliteter registrert i artsdatabanken
År	Behandlet en gang	Behandlet to/flere ganger	Antall behandlinger totalt	
2018	Kun registrering ingen behandling dette året			84
2019	13	3	16	92
2020	54	28	82	138
2021	85	10	95	158
2022	149	21	170	174
2023	70	0	70	174
2024	90	0	90	174

* Årene 20/21 ble registreringene basert på gårds/bruksnummer, mens i 22 ble registreringene i artsobservasjoner.no benyttet. Dvs at eiendommer med flere lokaliteter bare ble talt en gang i 20/21, mens vi har telt hver lokalitet i fra 2022 og senere.

f) Møte med statsforvalter

25 september hadde vi som står for bekjemping av fremmede arter i Sømna et møte med Elisabeth Nesheim Hauge som forvalter ordningen hos Statsforvalteren. Fv: Lillian Hanssen, Tor Eivind Grude, Knut Alsaker, Ørjan Olsen, Elisabeth Nesheim-Hauge (på Teams), Gunleiv Grude, Lasse Blom og Liillia Lenets. Foto: Nils Nyborg

De lokale representantene fortalte om bekjempingsarbeidet og litt om erfaringene de har høstet. Alle var åpne for å fortsette bekjempingen dersom det var midler til det.

Statsforvalteren signaliserte at det var store muligheter til å få støtte til å videreføre bekjemping av Kjempespringfrø og Tromsøpalme til forekomstene var bekjempet.

Når det gjelder Parkslirekne må vi forvente at støtten innsnevres. Dette bygger på signal fra Miljødirektoratet. Det kan likevel være at vi kan få støtte til å videreføre bekjemping av lokaliteter der det er natur som blir truet, for eksempel der den sprer seg inn i skog, utover strandeng osv. Vi kan ikke forvente å få støtte der planten sprer seg i hager og på dyrkajord. Kommunen må kartlegge hvilke forekomster dette gjelder før ny søknad fremmes.

Det er en utfordring at det ikke er lov til å bruke plantevernmidler ned mot vassdrag. Disse forekomstene vil da spre seg og vokse for hvert år. Det er mulig kommunen kan søke støtte til et pilotprosjekt for å bekjempe et felt med Parkslirekne med hjelp av presenning. Det forutsetter at vi finner noen som kan påta seg arbeidet og at vi finner en positiv grunneier.

I tillegg ønsket statsforvalter at vi kartlegger lokaliteter med Platanlønn. Dette er et treslag som har ødelagt mange skoger lenger sør. Dersom vi har dette treslaget bør det bekjempes før det er for sent.

Over ser vi Platanlønn funnet i Vik sentrum etter møtet. Som vi ser henger frøene i klaser slik at det er en mengde frø på hvert tre. Foto: Nils Nyborg.

Til høyre ser vi et blad fra et vanlig lønnetre – Spisslønn. Foto: Nibio

g) Artsdatabanken

Før 2018 var det få registreringer av fremmede skadelige arter i Sømna i Artsdatabanken. I 2018 registrerte NLR alle lokalitetene vi fant på befaringene våre. I 2019 registrerte Sømna kommune hvilke tiltak som ble utført og noen få nye felt.

Gunnleiv og Tor Eivind Grude overtok oppfølgingen i 2020 og registrerte alle nye lokaliteter i Artsdatabanken. Signalene fra statsforvalter de siste årene er at man ikke skal begynne å behandle nye felt så de siste årene er det hverken registrert eller behandlet nye lokaliteter. Her registreres også bekjempingstiltak hvert år.

Her ser vi Knut Alsaker fra NLR til høyre som viser Tor Eivind Wærstad brukene av Artsdatabanken. Til venstre sitter Gunnleiv Grude og følger med. Foto: Nils Nyborg

3) Økonomi

Sømna kommune har i 2024 fått kr 81.000,- til bekjemping av fremmede skadelige plantearter.

Vi har brukt like mye midler til å bekjempe Tromsøpalme som tidligere og litt mer midler på Kjempespringfrø. Kostnaden knyttet til Parkslirekne blir gradvis redusert siden det nå er færre planter på hvert felt og plantene er små. Det går mye mindre sprøytemidler siden plantene er så små og mye av arbeidstiden går med til å lete etter småplanter og punktsprøyte disse.

Vi har lagt ved regnskap som viser hvordan midlene er brukt.

4) Behov neste år

Vi håper på økonomisk støtte til å videreføre arbeidet neste år også. Dersom arbeidet stopper opp vil innsatsen som er utført de siste årene være bortkastet.

For Tromsøpalme har innsatsen gitt gode resultat og det er ikke mange plantene igjen. Vi ønsker likevel å fortsette arbeidet til bestanden er fullstendig bekjempet. Dette vil da skje i skoletiden og ved hjelp av skoleelever. Vi mottar faktura fra Vik skole for innsatsen. De er også åpne for å ta forekomster utenfor skolens område.

For Kjempespringfrø vil vi satse på slott tre ganger. Viktig å unngå at den sprer seg enda lenger inn i Bøpøla Naturreservat. Her kan det være aktuelt å få bistand fra Statsforvalteren til å skaffe finansiering gjennom en annen ordning.

Parkslirekne er seiglivet. Heldigvis er Grude villig til å videreføre arbeidet neste år også. Da vil bekjemping kun skje på de lokalitetene hvor planten kan spre seg utover i natur og mot naturvernområder. De områdene som ligger i hager og kun kan spre seg ut på dyrkajord vil ikke bli prioritert.

Testprosjekt. Hvis skolen er positiv og vi finner en positiv grunneier kan det være aktuelt å teste ut bekjempelse av Parkslirekne med presenning.

Platanlønn. Vi vil søke midler til å kartlegge forekomstene av platanlønn i Sømna.

Kostnadene knyttet til ordinær bekjempelse av Parkslirekne er redusert de siste årene og vil bli ytterligere redusert når vi begrenser antall felt neste år. Dersom vi får finansiert Kjempespringfrø gjennom en annen ordning neste år vil dette også redusere behovet.

Det vil kreve ekstra kostnader å kartlegge platanlønn i kommunen. Det vil også kreve ekstra kostnader dersom vi skal rydde et område samt legge ut og forankre en presenning for å bekjempe en forekomst av Parkslirekne.

Sømna kommune vil ut fra en grov vurdering ha behov for ca kr 100.000,- i 2025.

Sømna er i den heldige situasjon at vi er en halvøy. Vi bør derfor ha gode forutsetninger for å kunne bekjempe fremmede uønskede arter siden disse i liten grad sprer seg inn fra omkring-liggende områder.

Bøpøla Naturreservat ligger sentralt i Sømna. Vassdraget med den største forekomsten av kjempespringfrø munner ut her og bestanden trekker lenger og lenger nedover vassdraget hvert år. Vi har også flere forekomster av Parkslirekne like ved reservatet. Disse områdene blir prioritert øverst.

Sømna 01.10.2024

Med vennlig hilsen

Nils Nyborg

Senior Fagleder Landbruk

SØMNA KOMMUNE
LANDBRUKSKONTORET
VIK
8920 SØMNA